



ANNA CARLOTA

Lluís Sàez, sociòleg i professor d'ESADE i de la UAB

«Si es trenca amb les generacions més joves, l'ateneu està ferit de mort»

Durant la taula rodona celebrada en la cloenda del 5è Congrés d'Ateneus, el sociòleg Lluís Sàez va concretar tres factors vinculats amb canvis socials molt actuals que amenacen el futur del món ateneístic: hegemonia de la imatge, crisi de la participació i divisió entre generacions. Sobre aquestes amenaces i com es poden afrontar des dels ateneus tracta l'entrevista amb el professor d'ESADE i de la UAB.

Aquesta entrevista s'ha realitzat al Reial Cercle Artístic de Barcelona

«Els ateneus poden mostrar que la vida comunitària pot donar benestar i que es pot compaginar individualitat i col·lectivitat»

En l'exposició sobre reptes de futur de les entitats ateneístiques vostè va plantejar tres tendències socials difícils d'afrontar. L'hegemonia de la imatge, la influència mediàtica i la immediatesa són la primera amenaça?

Aquest és el principal problema, i no sols del món ateneístic. En la docència comprovem que la gent llegeix i reflexiona menys: tenim una generació que accedeix a molta informació, però no sap què fer-ne. A Internet hi ha moltes dades que es poden aprofitar si se saben processar amb reflexió. Alguns experts ho relacionen amb una cultura basada en la imatge, que va molt ràpida i que ha d'impactar per mantenir l'atenció.

Molta gent busca que la sorprenguin i la impactin a cada moment. L'acte de llegir un text, que s'ha de pair i reflexionar personalment i amb altres, s'està perdent. La reflexió pública sobre temes complexos ens la donen en 59 segons, ens encaminem cap a una societat d'eslògans.

Com aconseguim revertir això amb una generació seguidora de la imatge i l'impacte? Cal tornar a dialogar, tornar a la tertúlia de carrer o de cafè. Puc ser ingenu, però es pot dir als joves que certs temes es poden tractar més profundament, que està bé anar al cinema però també reflexionar a l'estil cinefòrum... Això no atrauria tothom, però sí força gent, malgrat que el format àgora és minoritari davant del format 59 segons. Els ateneus haurien d'intentar potenciar això, segurament renovant-se i defugint la conferència típica, potser generant col·loquis, amb elements audiovisuals... Els ateneus poden oferir moltes coses, però amb nous formats, sense defugir-ne els clàssics per a gent més gran.

Un altre fenomen amenaçant per als ateneus és la crisi de la participació, una tendència que vostè vincula al consumisme i l'individualisme.

L'individualisme és un factor clau i té molt a veure amb la societat de la imatge. Ens arriben unes tendències que fan que l'individu es projecti en l'acte del consum i, alhora, participi menys en actes socials. Hi ha una paradoxa que pot fer-ho reversible: l'individu reivindica els seus drets personals, i això és legítim, però la solució no és el mercat ni el que ofereixen la publicitat, els mitjans o la tecnologia. I la gent víctima del consum reconeix que es troba sola: la manca



de compromís dona llibertat individual, però la manca de vincles permanents amb els altres comporta incomunicació, soledat.

Per tant, som individualistes, reticents al compromís, però continuem sent animals socials. La sociabilitat no la sabem canalitzar en una societat individualista que, alhora, reforça la idea de xarxes d'amics, tot i que costen de mantenir. Crec que els ateneus poden incidir-hi mostrant que la vida comunitària pot donar benestar i que es pot compaginar individualitat i col·lectivitat. Però insisteixo: han de ser nous formats que no hipotequin el temps, que no exigeixin massa compromisos perquè, si no, la gent se'n va.

Jo parlava del compromís flexible: en la mesura que hi hagi menys vincles fixos i que tot sigui per voluntat pròpia, la gent ho pot assumir i dedicar-hi moltes hores.

Que hi ha activitats de vida comunitària amb continguts culturals enriquidors i que no requereixen grans compromisos, s'ha explicar a col·lectius als quals no s'arriba. En el cas del joves hi ha un altre factor: acostumen a ser molt autogestionaris, molt reticents a les pautes des de dalt; es tracta d'oferir-los que facin coses al seu aire, una dinàmica més de centre cívic que d'ateneu. En resum, hem passat d'una societat molt comunitària, en què a vegades allò col·lectiu aixafava l'individu, a una societat extremadament individualista. Però l'individualisme no et fa autosuficient; et sents molt lliure però no ets tan autònom com penses.

El tercer factor amenaçant seria el distanciament entre generacions, l'esquerda creixent entre les dinàmiques dels joves i les dels adults?

Aquest seria el primer punt a tractar perquè la vida dels ateneus en depèn. Si es trenca amb les generacions més joves, l'ateneu està ferit de mort. Als ateneus els ha passat el mateix que a moltes institucions tradicionals: s'està competint amb una societat de consum que genera entreteniment i oci sense competència quant a publicitat, i cal un esforç de pedagogia per fer visible un lleure alternatiu. Per exemple, el *botellón* seria, a banda de les raons econòmiques òbvies, una concreció d'oci alternatiu que tira endavant dins del sistema. L'ateneu atrau sectors joves en àmbits culturals, però cal explicar a la majoria què s'hi fa, què s'hi ofereix... i aquí s'ha d'anar a explicar-ho a les escoles i als instituts.

Anant més enllà,estic segur que molt veïns i veïnes de les entitats no les coneixen, hi ha un problema greu de difusió. Caldria aparèixer en les publicacions del barri o del poble, anar a les associacions veïnals, crear sinergies amb altres entitats que fan coses similars, com

casals d'avis o cívics. Cal difusió, pedagogia, incidir en els joves, explicar les activitats de vida comunitària... i així es podria comprovar un potencial d'atracció que pot combatre l'individualisme.

Així, vostè considera prioritari per al futur difondre les activitats i arribar a col·lectius socials que fins i tot desconeixen el món ateneístic?

Les activitats són fonamentals, i també a qui ens dirigim. Hi ha col·lectius diversos, mestresses de casa, persones jubilades o prejubilades, aturats... que no saben on anar i què fer per sentir-se actius. El problema és com arribar a aquests col·lectius, també als de nous, però això implica canviar activitats o afegir-ne de noves. Hi ha tot un potencial de noves cultures, del que podria ser una mena de diàleg intercultural, amb què es valorin els nous anant més enllà del camp laboral, i alhora ells estarien més oberts a conèixer i entendre la cultura d'acollida.

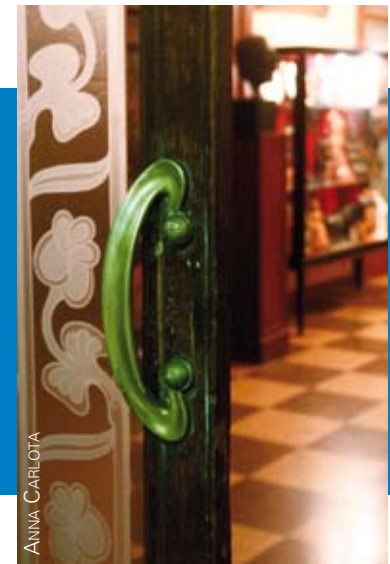
Els ateneus podrien ser espais de trobada intercultural, que no hi són perquè tendim a ser multiculturals però no interculturals. Caldria el suport de les admi-

«Caldria aparèixer en les publicacions del barri o del poble, anar a les associacions veïnals, crear sinergies amb altres entitats»



Els ateneus han d'entendre que cal explorar noves fronteres

Sobre el possible xoc entre la renovació de mentalitat i la integració de nous col·lectius, i el manteniment de tradicions i estructures ateneístiques basades en els socis de tota la vida, Lluís Sáez afirma que «els col·lectius tradicionals i dirigents dels ateneus han d'entendre que cal explorar noves fronteres i, també, que nous col·lectius poden revifar activitats que van a la baixa». Per al sociòleg, els ateneus no poden perdre ara el caràcter d'avantguarda del primer terç del segle XX: «El problema pot ser que es vegi l'ateneu molt allunyat de les novetats, com una cosa del passat».



ANNA CARLOTA

«Els ateneus podrien ser espais de trobada intercultural, que no ho són perquè tendim a ser multicultural»

nistracions públiques, una difusió adequada, però si obrim el concepte de cultura, hi ha moltes qüestions actuals que interessin molta gent: transgènics, clonació, transformacions social...

Això seria recuperar en la societat de la informació l'esperit de l'ateneu com a generador d'opinió social i integrador d'immigrants, com va passar amb la creació de casals obrers, centres catòlics...

Segurament ja no es pot fer des dels Cors de Clavé, cal trobar maneres de fer-ho, i això significa convertir l'ateneu en una mena d'epicentre cultural que ofereixi tallers, xerrades, debats, informació sobre moltes qüestions... En definitiva, foc a discreció: qualsevol idea és factible, mantenint coses però innovant-les i afegint-ne de noves, i recuperant la idea d'erudició: hi vaig i aprenc coses, com un rebost de continguts culturals amb espais de reflexió, de tertúlia o de formació. Però insisteixo en el problema de

la difusió i que això no pot exigir grans esforços ni compromisos rígids.

Per fer aquesta oferta, els ateneus potser haurien de recuperar espais ocupats ara pel mercat i l'oferta consumista, o pel sector públic, que ha suplantat a molts llocs allò que oferien els ateneus.

S'ha d'aconseguir una certa devolució d'espais que pertanyien des de sempre a la societat civil, i també de certes activitats que fa més bé que l'Estat. Serà difícil que certes coses reverteixin de nou als ateneus, però sí que es pot entrar en una roda de sinergies. Si els centres cívics fan coses habituals dels ateneus... perquè no deslocalitzar algunes d'aquestes activitats en centres ateneístics? Perquè no es treballa conjuntament?

La idea seria crear una xarxa, una societat-xarxa, amb gent amb punts en comú. Per exemple, que algunes extensions culturals d'escoles i instituts, o de la universitat, es puguin vehicular a través dels ateneus.



ANNA CARLOTTA

A la taula rodona de la cloenda del Congrés d'Ateneus va sortir la qüestió de professionalitzar la gestió dels ateneus, si més no d'una part.

Si plantejem això, el primer que cal és fer un estudi sobre què es vol dels ateneus, què necessita la gent, gairebé com fan els estudis de mercat de la indústria de l'oci. El pas següent seria fer un pla estratègic i, després, concretar-lo amb plans d'implantació que poden requerir persones preparades per impulsar-los, potser com a gerents, com a relacions públiques... Això caldria combinar-ho amb el potencial del voluntariat i, pel que fa a la dinàmica de difusió com a focus d'activitat social i cultural, la presència dels ateneus a Internet és fonamental.

En relació amb la professionalització, es planteja la gestió empresarial. Com es pot quadrar això amb la funció de servei públic o voluntarista?

D'entrada, cal deixar clar el caràcter d'entitat sense ànim de lucre; si no, ens encaminem cap a la indústria de l'oci i els seus vicis. Els ateneus s'han d'especialitzar en qualitat i no en ofertes massives, i la professionalització s'ha de centrar en la gestió tècnica, la difusió, les relacions públiques. La gestió ha de ser eficient, no pot ser funcional, cosa que passa sovint en l'administració pública; però no pot cercar el benefici empresarial. Si els ateneus volen ser presents i ser dinàmics en la societat civil necessiten gent professionalment apta per gestionar organitzacions complexes.

Quan és millor la gestió? Quan la mateixa societat civil implicada gestiona serveis amb vocació de ser públics, sigui per delegació de l'Administració o integrant-se en xarxes públiques. No s'hauria de fer al dictat de les administracions sinó amb plena autonomia i independència, però amb els controls i la transparència que calgui quan hi ha suport econòmic públic.

«Si els ateneus volen ser presents i ser dinàmics en la societat civil, necessiten gent professionalment apta per a la gestió»



ANNA CARLOTTA